

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KAN BAĞIŞÇILARININ VE BİR KAMU KURUMU
ÇALIŞANLARININ KAN BAĞIŞINA İLGİSİ, BİLGİ
DÜZEYLERİ VE ULUSAL YETERLİLİĞE ULAŞMA
YÖNTEMLERİ**

Eda Ayşe TULUNAY

**ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Sabri KEMAHLI**

ANKARA - 2007

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Transfüzyon Tıbbı ve Kan Bankacılığı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 25/ 07 /2007

Prof. Dr. Gönül ÖÇAL
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Jüri Başkanı

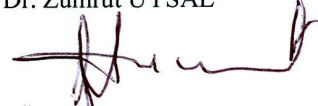

Prof. Dr. Sabri KEMAHLI

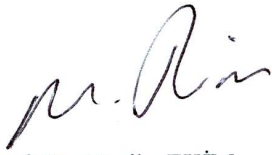

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Prof. Dr. Zümrüt UYSAL

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Prof. Dr. Mesiha EKİM

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Prof. Dr. Saadet ARSAN

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans yaptığım süre boyunca hiçbir konuda benden yardımlarını esirgemeyen, çalışmalarımın her döneminde, tüm alanlardaki derin bilgi ve deneyimleri ile bana destek olan, yetişmemi sağlayan ve tez konusu seçiminde bana yardımcı olan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. A. Sabri KEMAHLI'ya; tezimin gerçekleşmesine katkıda bulunan ve büyük desteği ile her zaman yanımda olan Sayın Dr. Nuri SOLAZ'a sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca, çalışmam sırasında tüm imkanlarından yararlanmamı sağlayan Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesi Kan Merkezi sorumlusu Sayın Dr. Sevinç YILMAZ'a teşekkür ederim.

Ayrıca bu çalışmanın gerçekleşmesi için gerekli bilgilerin toplanması konusunda bana yardımcı olan T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürü Sn. Can Akın ÇAĞLAR ve emeği geçen tüm T.C. Ziraat Bankası çalışanlarına içten teşekkürlerimi sunarım.

Yine bu çalışmam sırasında anket sorularının oluşturulmasında bana yardımcı olan A.Ü.İletişim Fakültesinden Sn Prof. Dr. Mehmet SOBACI'ya teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca olduğu gibi tez çalışmalarım sırasında da en büyük desteği gördüğüm aileme tüm kalbimle teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Eda Ayşe TULUNAY

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL VE ONAY SAYFASI	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
1. GİRİŞ	1
2. GEREÇ VE YÖNTEM	10
3. BULGULAR	11
4. TARTIŞMA	25
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	28
ÖZET	30
SUMMARY	32
KAYNAKLAR	34
EKLER	36
Ek-1	37
Ek-2	39
Ek-3	42
ÖZGEÇMİŞ	45

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

- Grafik 1.** 1995-2006 yılları arasında Türk Kızılay'ı kan merkezlerinde toplanan bağış sayısı (Türk Kızılay'ı Kan Hizmetleri 2005 – 2006)3
- Grafik 2.** 1995-2005 yılları arasında Türkiye de toplanan kan miktarları (T. C. Sağlık Bakanlığı Yataklı Tedavi Hizmetleri Yıllığı 2005).....3
- Grafik 3.** Ankete katılan bireylerin daha önce kan bağışı sayılarının dağılımı 13
- Grafik 4.** Düzenli kan bağışı için en önemli etken ne olabilir?14
- Grafik 5.** Ülkemizde kan bağışı nasıl arttırılabilir?14
- Grafik 6.** Kan bağışlamak için kurum tercihi15
- Grafik 7.** Bugüne kadar kan bağışı yapmama nedeni15

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.: Bireylerin Kan Bağışı Anketine Verdikleri Cevapların Dağılımı (n=2281).....	11
Tablo 2. Eğitime Göre Kan Bağışı Anketine Verilen Cevaplar ve Anlamlılık Düzeyleri.....	17
Tablo 3. Kan Nakli Yapılma Durumuna Göre Kan Bağışı Anketine Verilen Cevaplar ve Anlamlılık Düzeyleri	19
Tablo 4. İlk Kez Kan Bağışlama Sebepleri ile Yan Etki İlişkisi.....	21
Tablo 5. Kan Bağışlama Sayısına Göre Ankete Verilen Cevapların Dağılımı	23
Tablo 6. Kan Bağışlama Sıklığına Göre Ankete Verilen Cevapların Dağılımı Anlamlılık Düzeyleri	24

1. GİRİŞ

Tıp alanındaki hızlı gelişmelere rağmen, kanın yerini tam anlamı ile tutacak bir kaynak bulunamamıştır. Ayrıca kanın klinik kullanım alanları çeşitlenmekte ve her geçen gün artmaktadır. Böylece kan, “tek kaynağı insan olan yaşamsal bir ilaç” olma özelliğini korumaktadır. Bu nedenle, kan ihtiyacı ve kan bağıışı konusunda toplumun bilinçlendirilmesi çok önemlidir.

Toplumların sosyolojik, demografik, kültürel ve ekonomik farklılıkları gönüllü kan bağıışı oranı üzerinde etkili olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde gönüllü kan bağıış oranı ülke nüfusunun %5'ine kadar ulaşırken, bu rakam ülkemizde yaklaşık %1,5 olarak bildirilmektedir. Toplumumuzun “kan ihtiyacı” ve “kan bağıışı” konularında ne düzeyde bir farkındalığa sahip olduğunu gösterir çok az sayıda çalışma bulunmaktadır (Solaz, 2004, s.: 65).

Güvenli kan transfüzyonunun temeli de “güvenli bağıışçıya” dayanmaktadır. Geçmişten günümüze doğru kan bağıışçısı ve kan güvenliği göz önüne alındığında gönüllü, sürekli ve sorumlu kan bağıışçısından alınan kanların mikrobiyolojik açıdan en üst güvenilirlik seviyesinde olduğu bilimsel çalışmalarla ispat edilmiştir. Ayrıca gelişmiş tarama yöntemlerinin kullanılması sayesinde, kan transfüzyonu mikrobiyolojik açıdan geçmişe göre çok daha güvenli bir hale gelmiştir. Ancak yine de, başta pencere dönemi olmak üzere çeşitli nedenlerle kan yolu ile bulaşan hastalıkların % 100 tespiti halen mümkün değildir. Bu nedenle bilinçli, sorumlu ve güvenli kan bağıışçısı çok önemlidir.

Ülkemizde ilk transfüzyon çalışmaları 1921 yılında Burhanettin Toker tarafından başlatılmıştır. Başlangıçta hastaneler bünyesinde küçük birimler olarak çalışan kan merkezleri 1953 yılında Türkiye Kızılay Derneği Kongresinde Kan Yardım Teşkilatının kurulması kararının alınmasını takiben 1957 yılında Ankara ve İstanbul'da ilk kamu kan bankaları olarak hizmete girmiştir.

Çok uzun yıllar Türk Silahlı Kuvvetleri ülkemizin en önemli kan bağış kaynağı olmuştur. Sivil kan bağışlarının öneminin anlaşılmasını takiben 1974 yılında Türkiye Kızılay Derneği bünyesinde kan bağış organizatörlüğü birimi kurulmuştur (Güzel, 2004). Bu birim ile gönüllü kan bağışının (sivil-asker) arttırılması ve toplum genelinde kan bağış alışkanlığının oluşturulması amaçlanmıştır. O dönemde Türkiye Kızılay Derneği bağışçı organizatörlüğü konusunda sürekliliği sağlayamamıştır. Türkiye Kızılay Derneği'ne ait bazı kan bankalarında konuyla ilgili bireysel çaba ve çalışmalar sürdürülmüşse de bu bireysel çalışmalar hiçbir zaman ülke genelinde toplumu etkileyici bir sonuca ulaşamamıştır.

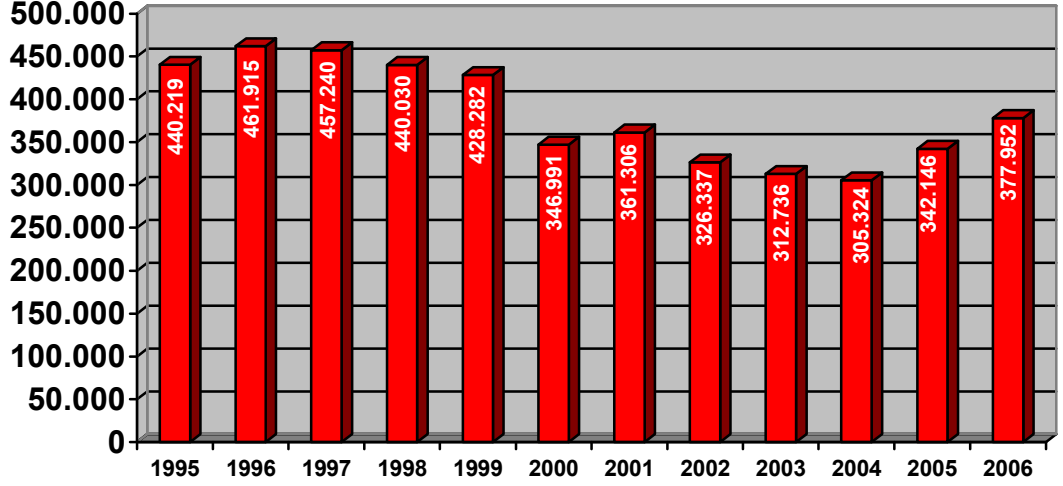
Ancak 2000 yılından beri yürütülmekte olan Kızılay Kan Hizmetlerinin yeniden yapılandırılması çalışmalarına kapsamın genişletilmesi ile ivme kazandırılarak 2002 yılında Kızılay Kan Merkezlerinin tarama testleri için uluslar arası dış kalite değerlendirilmesi programına üye olunmuş ve kalite çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Ülke genelinde kan hizmetlerinin nasıl yürütülebileceği konusunda bir proje hazırlanarak 1 Haziran 2005 tarihinde Güvenli Kan Temini Projesi hayata geçirilmiştir (Kan Hizmetleri Yönetim Bölümü, 2005).

Proje kapsamında yürütülen çalışmalardan biri de bağışçı organizasyonuna yönelik olup bu çerçevede bağışçı kazanım programlarını kurumsal ve bireysel bağışçı kazanım programları şeklinde düzenlemişlerdir.

Kurumsal bağışçı kazanımı çerçevesinde; ilgili kurumla iletişim, kurum çalışanlarına kan bağış ekiplerince düzenlenen eğitici nitelikteki ziyaretler gibi etkinlikler düzenlenilmesi planlanmış, bağışların ardından kurumsal memnuniyet anketleri de uygulanarak geri bildirimler alınmıştır.

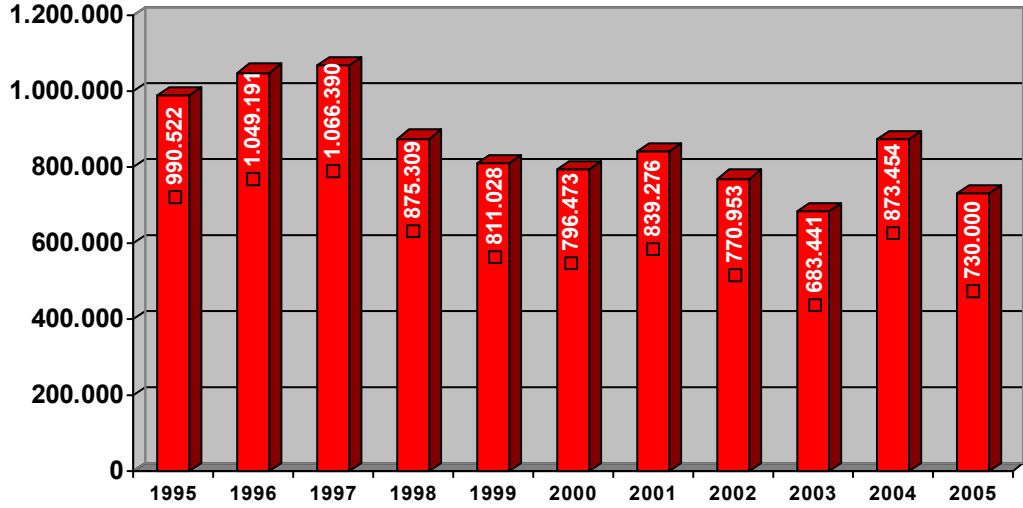
Bireysel bağışçı kazanımı uygulamalarında ise; kişisel iletişimle kişileri bilgilendirme ve ikna yolu ile yapılan çalışmalarda bağışçılar kayıt edilerek kan veya aferez ürünleri gerektiğinde telefon, e-posta veya kısa mesaj yolu ile kişilere ulaşılarak bağışların ardından kişilerin bireysel memnuniyet anketlerini doldurmaları istenerek geri bildirimler alınmaya başlanılmıştır.

Aşağıda 1995-2006 yılları arasında Kızılay Kan Merkezlerinde toplanan bağış sayısı ve 1995-2005 yılları arasında Türkiye de toplanan kan miktarlarını gösteren grafikler yer almaktadır (Kan Hizmetleri, 2006).

* 2006 yılı verileri Ocak-Eylül ayı verileridir.

Grafik 1. 1995-2006 yılları arasında Türk Kızılay ı kan merkezlerinde toplanan bağış sayısı (Türk Kızılay ı Kan Hizmetleri 2005 – 2006)

Grafik 2. 1995-2005 yılları arasında Türkiye de toplanan kan miktarları (T. C. Sağlık Bakanlığı Yataklı Tedavi Hizmetleri Yıllığı 2005)

Son yıllarda, ülkemizdeki kan bankacılığına ilişkin çalışma ve düzenlemeler çoğu kez “bağışçı sorgulama formu”ndan itibaren ele alınmaktadır. Oysa kan bankacılığındaki en önemli ve bir o kadar da zor olan temel konu, sağlıklı bir insanın hiçbir karşılık beklemeden kan bankasına yönelmesini sağlamak, yani “bağışçı temini”dir. Günümüzde bağışçı kazanım çalışmaları sosyolojik, kültürel, ekonomik, teknolojik ve tıbbi boyutları olan ayrı bir disiplin olarak kabul edilmektedir. Ulusal kan bankacılığımızı yeniden yapılandırma çalışmalarında, öncelikle ve özellikle ele alınması gereken konuların başında “bağışçı kazanım programları” gelmelidir. Bu çalışmalar yapılırken dünyadaki diğer uygulamalardan da yararlanılabilir. Ancak farklı sosyolojik, kültürel ve ekonomik yapıdaki toplumlara ait bu çalışmaları bütünü ile değiştirmeksizin kopya etmek yapılabilecek en büyük hata olacaktır. Toplumların etnik, kültürel ve sosyal yapılarındaki farklılıklar, kişinin kan bağıışı için nasıl yönlendirilebileceği konusunda da farklılıklara neden olacaktır. Bu nedenle “bağışçı kazanım programlarının toplumlara özgün hazırlanması” önemlidir.

Sosyolojik olarak, gönüllü kan bağıışı geçmişte olduğu gibi, günümüzde de altruizm yani erdemli olmak adına yapılan soylu bir davranış biçimi olarak ele alınmaktadır. Altruizm (özgecilik), toplumsal düzenin korunmasındaki önemli faktörlerden biridir. Özgecilik, latince de diğer anlamına gelen alter sözcüğünden türemiş olup, toplumdaki diğer insanların gereksinimlerini karşılamak üzere, karşılıksız olarak gerçekleştirilen gönüllü davranışların tümünü kapsar. Bu davranışlardan biri, belki de en önemlisi kan bağıışıdır. Kan, tek kaynağı insan olan yaşamsal bir ilaç olması nedeni ile toplumdaki insanlar, kan konusunda mutlaka birbirine ihtiyaç duymaktadırlar. Kan bağıışı; isimsizlik, gönüllülük, karşılıksızlık ve empati ilkelerine dayanan özgeci bir davranıştır (Aksoy, 2005).

Bağıış kelimesi taşınır veya taşınmaz bir malı veya değeri karşılıksız olarak vermek, hibe etmek veya armağan etmek anlamına gelmektedir. Kan bağıışı yapan insanların ortak sosyolojik özelliklerinin belirlenmesi ve kan veren insan tipinin ortaya konulması, insanları kan bağıışlamaya iten nedenlerin saptanması için yapılan araştırmaların temelini oluşturmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün, son tanımlamasına göre gönüllü kan bağışçısı; “kan veya kan bileşenlerini hiçbir parasal ve kolaylıkla paraya dönüştürülen maddi karşılık beklemezsiniz bağışlayan kişi ”dir.

Kan Bankacılığı konusunda ulaşılmaması gereken temel hedef (Ulusal Kan Politikası); ülkemizdeki ihtiyaç sahibi tüm hastalara gerektiğinde, gereken miktarda, güvenilir kan ve kan ürününü en kısa sürede ve en uygun fiyatla temin etmektir. Bu uygulama sırasında hasta yakınlarından çok özel durumlar dışında kesinlikle bağışçı bulması talep edilmemeli, gerekli kan “**gönüllü bağışçılardan**” hiçbir parasal karşılık ödenmeden temin edilmelidir. Çok güç bir iş olmasına karşın diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de hedefin bu olması gerekmektedir.

Ülkelerin kan ihtiyacının belirlenmesinde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bunlar:

1. Her bir birey için yıllık 2IU FVIII ihtiyacını karşılayacak kadar kan bağışı, o ülkenin yıllık gereksinimi olarak hesaplanır. Bu yöntem kullanıldığında, nüfusun %5'i oranında yıllık kan gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Bu yolla plazma ürünlerinde ulusal yeterlilik temin edilirken, açığa çıkan eritrosit ve trombosit süspansiyonlarının büyük bölümü imha edilmektedir. Günümüzde bu yöntem eskisi kadar kabul görmemektedir.
2. Bir diğer yöntem ise Dünya Sağlık Örgütünce (DSÖ) önerilmektedir. Bu formüle göre ülkedeki hastane yatak sayısının %70'i kadar ve yatak başına da 1 yıl boyunca 7 ünite kan kullanılmaktadır.

“Yıllık Kan İhtiyacı: Hasta Yatak Sayısı x %70 x 7 ” formülü ile hesaplanır.

3. Bir diğer yöntemde göre de kan ihtiyacı o bölgenin nüfusuna, hastane acil bölümlerindeki yatak sayısına, bölgedeki mevcut tıbbi olanaklara, geçmiş yıllara da bakılarak yıllık kan kullanım sayısına bağlı olarak hesaplanmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde nüfusun %2 sinin kan bağışında bulunması o ülkenin kan ihtiyacını karşılamada yeterli olacaktır. Kan ihtiyacı sıklıkla eritrosit ihtiyacına göre hesaplanmaktadır. Uygulanan tıbbi tedaviye bağılı olarak acil yatak başına kan ihtiyacı 7 ila 15 ünite olarak değışir. Primer sağık ünitesinde yatak başına yıllık ihtiyaç 5 ila 7 ünite olarak hesaplanırken ilgili bölümlerde yıllık kan ihtiyacı yatak başına 25 ila 30 ünite kadardır.

Büyük metropollerdeki hastanelerin çoğunda, ağırlıklı olarak çok kan kullanılan tedaviler yapılması nedeniyle, bu formülün daha küçük merkezler için geçerli olabileceğine inanılmaktadır.

Bu bilgilerin ışığında, ülkemizin yıllık kan (tam kan bağış) ihtiyacını hesaplariken bazı bölgelerimiz için aşağıda yazılı formülün kullanılmasının daha uygun olacağı düşünölmektedir:

Hasta Yatak Sayısı x %100 x 7 = Yılık Kan İhtiyacı (Solaz, 2004, s.: 118-123).

Güvenli kan elde etmede ilk hedef, kanın güvenli bağışçılardan toplanmasıdır. Dünya Sağık Örgütü, Nisan 2000 yılında ana tema olarak güvenli bağışçı konusunu işlemiş ve slogan olarak “Güvenli Kan Benimle Başlar” diyerek; güvenli kan elde etmede ilk basamağın güvenli bağışçı olduğunu vurgulamıştır.

Bağışçıları genel olarak 3 ana grupta toplayabiliriz

1. Para karşılığı kan verenler (ticari bağışçılar),
2. Aile veya arkadaş çevresinden kan verenler (replasman bağışçılari),
3. Gönüllü, karşılıksız kan bağışlayanlar (gönüllü bağışçılar).

Para karşılığı kan veren ve bunu bir kazanç kapısı gibi gören bağışçılar en tehlikelileridir. Transfüzyonla geçen hastalıklar bakımından en yüksek oran bu grup bağışçılar arasındadır. Aile ve arkadaş çevresinden kan verenlerde de bağışçı seçimi için yapılan sorgulama formlarındaki sorulara doğru bilgi vermemek eğilimi vardır. Her ne kadar para karşılığı kanını satan bağışçılardan daha iyi olsalar da karşılıksız gönüllü bağışçılara göre daha yüksek oranda kanla bulaşan enfeksiyon riski taşırlar.

II-Mevcut Bağışçıların Kan Bağışlama Nedenlerinin İncelenmesi

Kan bağışlayan kişileri kan bağışına yönlendiren faktörlerin tespiti de ileride verilecek eğitime yol gösterici olacaktır.

III-Toplumumuzun Kan Bağışlamama Nedenlerinin Tespiti

Toplumumuzun önemli bir bölümünün kan bağışlamadığı gerçeğinden yola çıkılarak, bu sorunu nasıl etkin ve sürekli bir çözüme ulaştıracağımızı planlarken ulaşılmaması gereken temel bilgilerin başında toplumu kan bağışından uzaklaştıran nedenlerin tespiti de gelmektedir. Tespit edilen olumsuzlukların ortadan kaldırılması ve düzeltilmesine yönelik planların ortaya konması gerekmektedir.

IV-Topluma Etkili Mesaj İletme Yolları ve Yöntemlerinin Tespiti

Günümüz sosyoekonomik gerçekleri göz önüne alındığında toplumu çok zor bir davranış biçimine yönlendirmek gerekmektedir. Bu durum, ancak zaman, para, özveri, çaba ve en önemlisi inanç ile başarılabilir, güç bir hedefdir. Bu güç için başarılabilmesi için hangi toplum katmanına ne şekilde ulaşılacağı tespit edilmelidir. Toplumun farklı kesimlerine ve toplumun geneline mesaj iletmede kullanılan değişik iletişim araç ve yöntemleri vardır. Bunların etkin kullanımını projenin başarısını olumlu yönde etkileyecektir. (Hupfer, 2005, s.:149) İletişim konusunda kan bağış organizatörlerinin yeterli düzeyde eğitilip bilgilendirilmesi projenin, olmaz ise olmaz koşullarından biridir.

V- Kan Bağış Kabul Eden Birimlerinin Alt Yapı, Donanım, Bilgi, İlgi vb. Düzeyinin Tespiti

Kan bağış kabul eden birimler, gönüllü kan bağış konusunda toplumu olumlu yönde yönlendirme ve bu eğilimin sürekliliğini sağlama konusunda çok

büyük öneme sahiptir. Bu birimlere kadar gelmesi sağlanan bireylerin, bu noktadan sonraki devamlılıklarının sağlanması, esas olarak kan bağışı kabul eden birimlerin fiziki yapısı ve insan faktörü ile ilgilidir (Solaz, 2004, s.: 118-123).

Bağışçı kazanım programları, profesyonel kişilerin çalıştığı bir grup tarafından sürdürülmelidir. Program temsilcileri hedef kitlelerine uygun olarak değişik yöntemleri (yazılı ve görsel malzemeler, medya vb.) kullanarak, topluma bilgi verirler ve karşılıklı iletişim kurarak kişilerin programa kazanımı yolunda çalışırlar. Bu tür aktiviteler yapılmadan duyurular yapılmalı, bu duyurular ile birlikte eğitimde; vurgulanacak ve öğretilecek temel kavramları da içeren sloganların ve bilgilerin bulunduğu afiş, pankart gibi materyaller kullanılarak ön bilgilendirme yapılmalıdır (Hepgül, 2004, s.: 108-118).

Biz bu çalışmamızda toplumumuzda “kan ihtiyacı” ve “gönüllü kan bağışının önemi” konusunda farkındalık oluşturacak çalışmalara ışık tutabilmek amacı ile konuyla ilgili toplumsal ilgi ve bilgi seviyesinin tespiti ve bunu arttırmaya yönelik çabaların neler olabileceği dolayısı ile de elde edilen kandan sağlanabilecek kanın hücresel bileşenleri ve plazma ürünleri açısından ulusal yeterliliğe ulaşmak için ülkemizde nelerin yapılabileceği konularını irdelemek istedik.

2. GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışmamızda kan bağışlama fikri oluşmuş ve bu amaçla kan bankasına başvuranlarla iş yerlerinde günlük yaşamlarını sürdüren kişiler ele alınmıştır. Bu amaçla Ocak-Mart 2007 tarihleri arasında Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesi Kan Merkezine kan bağışı için başvuran 326 kişi ile Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası'nın yurt genelindeki 1855 çalışanına hazırlanan anket formları (Ek: 1) profesyonel sağlık personelinin yardım almadan doldurtulmuştur.

Bu süre içerisinde temin edilen toplam 2281 anketin sonuçları istatistiksel olarak değerlendirildi. Anket sonuçlarının istatistiksel değerlendirilmesi Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi İstatistik Bölümü tarafından yapıldı.

Verilerin istatistiksel değerlendirmesi; SPSS for Windows 11.5 paket programında yapılarak değerlendirmelerde Khi-Kare testi kullanılmıştır.

Elde edilen verilerin tanımlaması frekans ve yüzdelik cinsinden verilmiştir.

İstatistiksel değerlendirmeler için anlamlılık sınırı $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Kan bağışı anketine katılan bireylerin ankete verdikleri cevaplara ilişkin frekans dağılımları Tablo 1. 'de verilmiştir.

Tablo 1. Bireylerin Kan Bağışı Anketine Verdikleri Cevapların Dağılımı (n=2281).

	N	%
Eğitim Durumu		
Okur-yazar	17	0,7
İlköğretim	131	5,7
Lise	504	22,1
Üniversite	1629	71,4
Bugüne kadar hiç kan nakli yapıldı mı?		
Evet	211	9,3
Hayır	2070	90,7
Bugüne kadar kaç defa kan bağışında bulundunuz ?		
Hiç bulunmadım	657	28,8
Bir defa	323	14,2
İki defa	415	18,2
3-9 defa	682	29,9
10 ve üzeri	204	8,9
Ne sıklıkta kan bağışında bulunuyorsunuz ?		
Bugün ilk kez bağışladım	775	34,0
Her 3 ayda bir	40	1,8
Her 6-12 ayda bir	169	7,4
Belirli bir düzenim yok	1297	56,9
İlk kan bağışını nerede yaptınız ?		
Bir kan merkezinde	102	4,5
Hastanede	893	39,1
Askerlikte	401	17,6
Kızılay kan merkezinde	123	5,4
Gezici ekipte	103	4,5
Hiç kan bağışında bulunmadım	659	23,9
İlk kan bağışını yapmanızda hangisi etkili oldu ?		
Bir yakınımın ihtiyacı	603	26,4
Anonslar	238	10,4
Kan bağışının nasıl olduğunu merak	57	2,5
Verdiğim kanda hastalık var mı merak	30	1,3
Yardım etme isteği	750	32,9
Bugün ilk kez bağışladım	603	26,4
Sizi düzenli olarak kan bağışına yöneltecek en önemli etken nedir ?		
Sağlığa yararlı olması	215	9,4
Bir gün benim de ihtiyacım olabileceği	406	17,8
Bir hayat kurtarma düşüncesi	1621	71,1
Anonslar	39	1,7

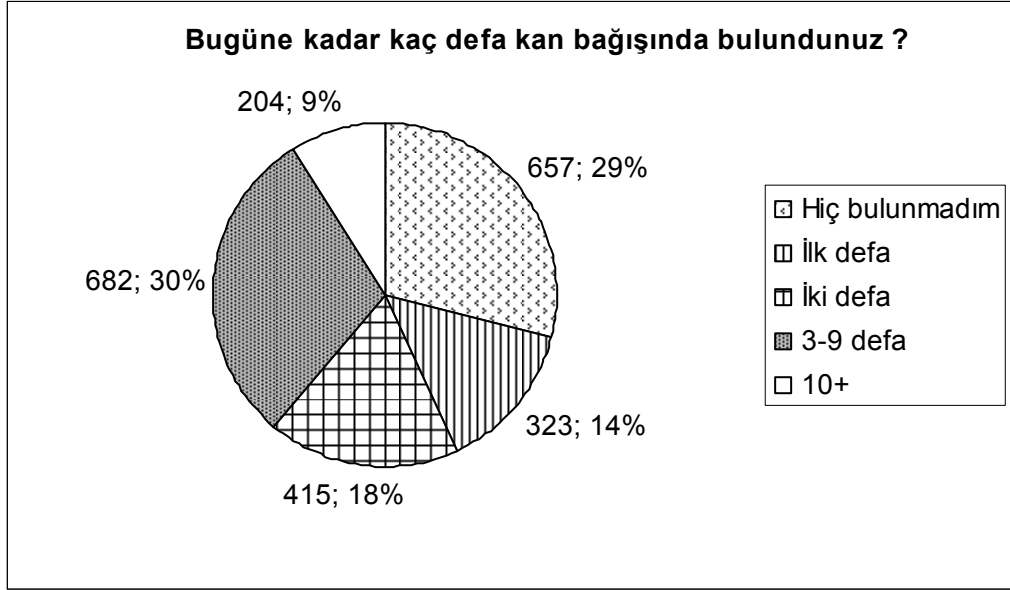
Tablo 1. Bireylerin Kan Bağışı Anketine Verdikleri Cevapların Dağılımı (n=2281)
(Devam).

	N	%
Ülkemizde kan bağışları nasıl artırılır ? *		
Okullardaki eğitimlerle bilgilendirerek	1553	68,1
Basın-yayının etkin kullanımı	1073	47,0
Araçları kalabalık noktalara yerleştirmek	491	21,5
Kişi ve yakınlarına kan bulma garantisi	820	35,9
Bağış merkezlerine kolay ulaşım imkanı	665	29,2
Ödül/hediye verilmesi	395	17,3
Kan bağışı için hangi kurumu tercihi edersiniz ?		
Kızılay	1228	53,8
Üniversite Hastanesi	483	21,2
Devlet Hastanesi	374	16,4
Özel Hastane	99	4,3
Farketmez	97	4,3
Hangi yaşlar arasında kan bağışlanabilir ?		
18-65 yaş	1075	47,1
25-55 yaş	429	18,8
30-45 yaş	132	5,8
Fikrim yok	645	28,3
Ne sıklıkla kan bağışı yapılabilir ?		
Ayda bir	100	4,4
3 ayda bir	796	34,9
6 ayda bir	931	40,8
Yılda bir	361	15,8
Fikrim yok	93	4,1
Bugün ilk kez bağış yapıyorsanız, bunun nedeni sizce nedir ? **		
Hastalık bulaşma korkusu	112	14,5
İhmalkarlık	331	42,7
Yakınıma gerekirse düşüncesi	60	7,7
Kan grubumun sık bulunması	82	10,6
Bağış yapacak kadar kanım olmaması	190	24,5
Sizce kan bağışının yan etkisi var mı?		
Hayır yok	1844	80,8
İştah açar, kilo aldırır	218	9,6
Halsizlik yapar	193	8,5
Bağımlılık yapar	26	1,1

*: Birden çok işaretleme hakkı, **: Yalnız ilk kez bağışlayan 775 kişi için

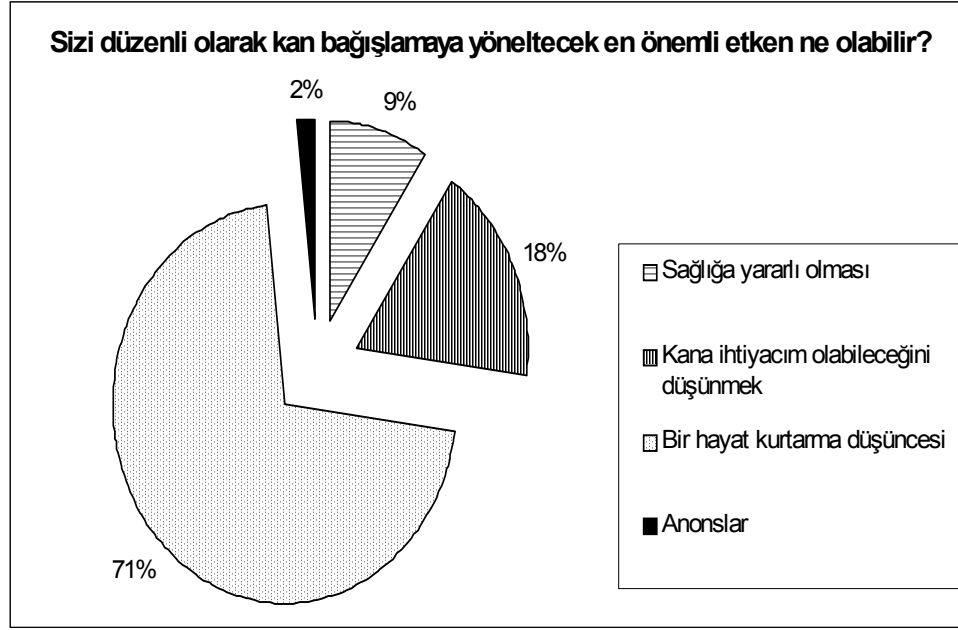
Örnekleme alınan bireylerin anket sorularına verdikleri cevaplar incelendiğinde; bireylerin büyük bir çoğunluğunun eğitiminin yüksek olduğu

(% 71.4), %90.4' ünün kendisinin daha önce kana ihtiyacı olmadığı, % 38.8 'inin daha önce 3 veya daha çok sayıda kan bağışı yaptığı (Grafik 3), 39.1'inin ilk kan bağışını bir hastanede yaptığı, ilk kan bağışının yapılmasının %32.9'unun yardım amacıyla, % 26.4'ünün ise bir yakınının kan ihtiyacı olması nedeniyle olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1).

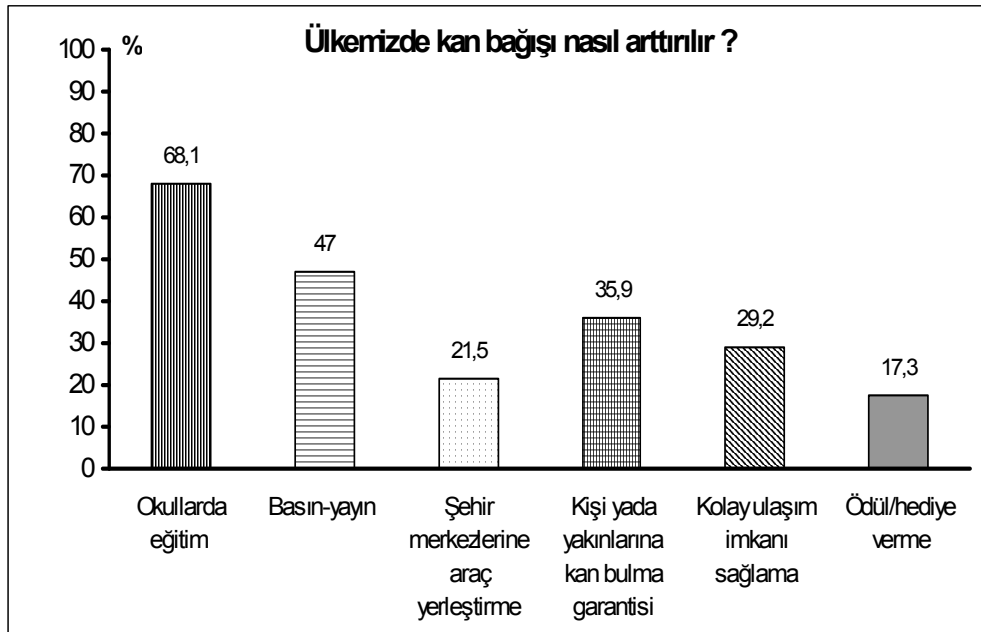

Grafik 3. Ankete katılan bireylerin daha önce kan bağışı sayılarının dağılımı. .

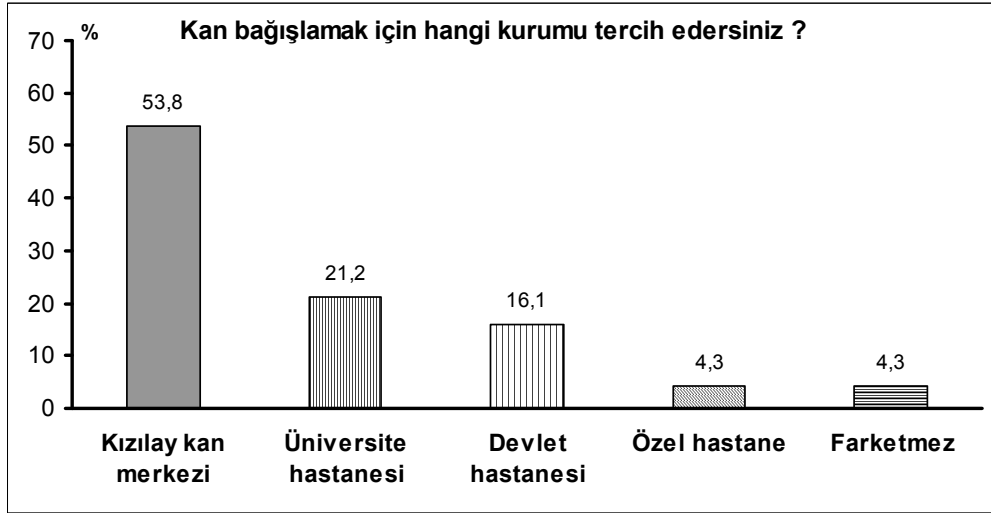
Bir hayat kurtarma düşüncesinin (%71.1) düzenli kan bağışı için en önemli etken olduğu, toplumu okullardaki eğitimlerle bilgilendirmenin kan bağışını artıracak en önemli özellik olduğu (%68. 1), kan bağışlamak için kurum tercihleri incelendiğinde Kızılay Kan Merkezinin en yüksek oranda tercih edildiği (% 53.8) tespit edilmiştir (Tablo 1) (Grafik 4-6).

Grafik 4. Düzenli kan bağıışı için en önemli etken ne olabilir?

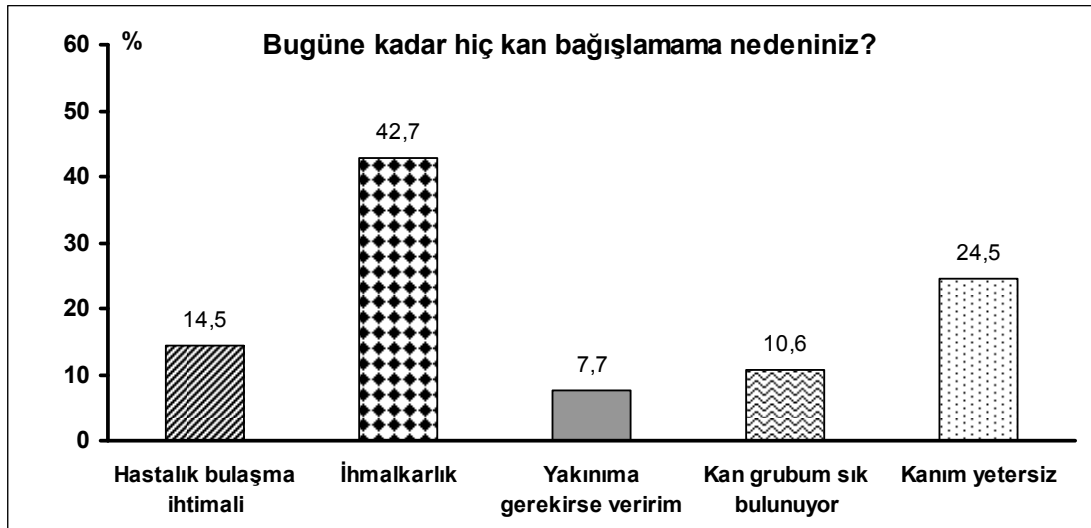

Grafik 5. Ülkemizde kan bağıışları nasıl artırılabilir ?

Grafik 6. Kan bağışlamak için kurum tercihi

İlk kez kan bağışlayanlara neden daha önce kan bağışında bulunmadıkları sorulduğunda sebep olarak % 42.7 oranı ile ihmalkarlık en yüksek oranda bulunmuştur (Grafik 7) (Tablo 1).

Grafik 7. Bugüne kadar kan bağışı yapmama nedeni.

Tablo 2. Eğitime Göre Kan Bağışısı Anketine Verilen Cevaplar ve Anlamlılık Düzeyleri

	Okur-Yazar		İlköğretim		Lise		Yüksek		P
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Bugüne kadar hiç kan nakli yapıldı mı?									
Evet	1	5,9	11	8,4	48	9,5	151	9,3	>0,05
Hayır	16	94,1	120	91,6	456	90,5	1478	90,7	
Bugüne kadar kaç defa kan bağışısında bulundunuz ?									
Hiç	4	23,5	19	14,5	123	24,4	511	31,4	<0,001
İlk defa	5	29,4	46	35,1	82	16,3	190	11,7	
İki defa	4	23,5	32	24,4	97	19,2	282	17,3	
3-9 defa	3	3	29	22,1	145	28,8	505	31,0	
10 ve üzeri	1	5,9	5	3,8	57	11,3	141	8,7	
Ne sıklıkta kan bağışısında bulunuyorsunuz ?									
Bugün ilk kez bağışladım	7	41,2	51	38,9	169	33,5	548	33,6	<0,01
Her 3 ayda bir	1	5,9	2	1,5	13	2,6	24	1,5	
Her 6-12 ayda bir	4	23,5	12	9,2	52	10,3	101	6,2	
Belirli bir düzenim yok	5	29,4	66	50,4	270	53,6	956	58,7	
İlk kan bağışısını nerede yaptınız ?									
Bir kan merkezi	0	0,0	7	5,3	22	4,4	73	4,5	<0,001
Hastanede	9	52,9	71	54,2	208	41,3	605	37,1	
Askerlikte	3	17,6	31	23,7	112	22,2	255	15,7	
Kızılay kan merkezi	1	5,9	2	1,5	23	4,6	97	6,0	
Gezici ekipte	0	0,0	0	0,0	15	3,0	88	5,4	
Hiç bağışlamadım	4	23,5	20	15,3	124	24,6	511	31,4	
İlk kan bağışısını yapmanızda hangisi etkili oldu ?									
Bir yakınımın ihtiyacı	6	35,3	81	61,8	158	31,3	358	22,0	<0,001
Anonslar	0	0,0	12	9,2	72	14,3	154	9,5	
Kan bağışılama merakı	2	11,8	8	6,1	18	3,6	29	1,8	
Kanımda hastalık merakı	0	0,0	5	3,8	8	1,6	17	1,0	
Yardım etme isteği	3	17,6	8	6,1	151	30,0	588	36,1	
Bugün ilk kez bağışladım	6	35,3	17	13,0	97	29,7	483	29,7	
Düzenli olarak kan bağışısına yöneltecek en önemli etken nedir ?									
Sağlığa yararlı olması	3	17,6	15	11,5	53	10,5	144	8,8	>0,05
Benim de ihtiyacım olabileceği	6	35,3	34	26,0	88	17,5	278	17,1	
Bir hayat kurtarma düşüncesi	8	47,1	80	61,1	353	70,0	1180	72,4	
Anonslar	0	0,0	2	1,5	10	2,0	27	1,7	

Tablo 2. Eğitime Göre Kan Bağışı Anketine Verilen Cevaplar ve Anlamlılık Düzeyleri (Devam).

	Okur-Yazar		İlköğretim		Lise		Yüksek		P
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Ülkemizde kan bağışları nasıl artırılır ? *									
Okullardaki eğitim.	10	58,8	85	64,9	352	69,8	1106	67,9	>0,05
Basın-yayın	5	29,4	21	16,0	200	39,7	847	52,0	<0,001
Araçların kalabalık nokta.	1	5,9	14	10,7	91	18,1	385	23,6	<0,001
Kişi ve yakınlarına garanti.	4	23,5	25	19,1	136	27,0	655	40,2	<0,001
Merkezlere kolay ulaşım.	3	17,6	10	7,6	128	25,4	524	32,2	<0,001
Ödül/hediye verilmesi	1	5,9	3	2,3	70	13,9	321	19,7	<0,001
Kan bağışı için hangi kurumu tercihi edersiniz ?									
Kızılay	6	35,3	62	47,3	305	60,5	855	52,5	
Üniversite Hastanesi	5	29,4	12	9,2	58	11,5	408	21,2	
Devlet Hastanesi	3	17,6	39	29,8	100	19,8	232	16,4	<0,001
Özel Hastane	0	0,0	5	3,8	17	3,4	77	4,3	
Farketmez	3	17,6	13	9,9	24	4,8	57	3,5	
Hangi yaşlar arasında kan bağışlanabilir ?									
18-65 yaş	3	17,6	51	38,9	220	43,7	801	49,2	
25-55 yaş	6	35,3	14	10,7	92	18,3	317	19,5	<0,001
30-45 yaş	0	0,0	12	9,2	40	7,9	80	4,9	
Fikrim yok	8	47,1	54	41,2	152	30,2	431	26,5	
Ne sıklıkla kan bağışı yapılabilir ?									
Ayda bir	1	5,9	3	2,3	18	3,6	78	4,8	
3 ayda bir	6	35,3	36	27,5	177	35,1	577	35,4	
6 ayda bir	5	29,4	54	41,2	212	42,1	660	40,5	>0,05
Yılda bir	2	11,8	28	21,4	79	15,7	252	15,5	
Fikrim yok	3	17,6	10	7,6	18	3,6	62	3,8	
Bugün ilk kez bağış yapıyorsanız, bunun nedeni sizce nedir ? **									
Hastalık bulaşma korkusu	1	25,0	0	0,0	14	11,4	79	15,5	
İhmalkarlık	3	75,0	8	42,1	49	39,8	212	41,5	
Yakınıma gerekirse düşüncesi	0	0,0	5	26,3	4	3,3	23	4,5	<0,001
Kan grubumun sık bulunması	0	0,0	3	15,8	11	8,9	64	12,5	
Bağış yapacak kadar kanım yok	0	0,0	3	15,8	45	36,6	133	26,0	
Sizce kan bağışının yan etkisi var mı?									
Hayır yok	14	82,4	104	79,4	401	79,6	1325	81,3	
İştah açar, kilo aldırır	2	11,8	13	9,9	55	10,9	148	9,1	>0,05
Halsizlik yapar	0	0,0	11	8,4	42	8,3	140	8,6	
Bağımlılık yapar	1	5,9	3	2,3	6	1,2	16	1,0	

Eğitim d¼zeyi ile ankete verilen cevaplar incelendiğinde; eğitim d¼zeyi arttıka kan bağışlama sayısının arttığı ($P<0.001$), sadece kan bağışlama sıklığının okur-yazarlarda d¼ř¼k olduğu ($P<0.01$), ilk kan bağışının hastaneye yapılma oranının eğitime bağlı azaldığı ($P<0.001$), ilk kan bağışında yardım etme isteğinin y¼ksekokul mezunlarında y¼ksek olduğu, yakınının kan ihtiyacı tercihinin ise eğitim d¼zeyi d¼ř¼klerde y¼ksek olduğu ($P<0.001$), kan bağışının artması i¼in verilen se¼eneklere y¼ksek okul mezunlarının y¼ksek oranlarda cevap verdikleri, kurum tercihleri i¼in eğitim arttıka Kızılay Kan Merkezi tercih oranının arttığı ($P<0.001$), 18-65 yaş aralığında kan bağışı yapılabilidiğinin bilinme oranının eğitime bağlı arttığı ($P<0.001$), daha ¼nce kan bağışı yapmayanlarda ilköğretim mezunlarının bir yakınıma gerekir d¼ř¼ncesinin daha y¼ksek oranda hakim olduğu ($P<0.001$) tespit edilmiştir. Diğer soru maddeleri i¼in eğitime g¼re istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır ($P>0.05$) (Tablo 2).

¼alıřmamızda ilk kan bağışını yapmanızda hangisi etkili oldu? şeklindeki sorumuza %26.4 kişi ilk kez kan bağışında bulduklarını ve se¼eneklerden herhangi birinin bağış yapmalarında etkili olmadığını belirtmişlerdir.

¼alıřmamızda bazı tablolarda yer alan verilerde aynı sorulara verilen yanıtlardaki farklılıklar kişilerin anketlerdeki aynı sorulara farklı yanıtlar vermelerinden kaynaklanmıştır.

Tablo 3. Kan Nakli Yapılma Durumuna Göre Kan Bağışı Anketine Verilen Cevaplar ve Anlamlılık Düzeyleri

	Evet		Hayır		P
	N	%	N	%	
Bugüne kadar kaç defa kan bağışında bulundunuz ?					
Hiç	34	16,1	623	30,1	<0,001
İlk defa	40	19,0	283	13,7	
İki defa	47	22,3	368	17,8	
3-9 defa	72	34,1	610	29,5	
10 ve üzeri	18	8,5	186	9,0	
Ne sıklıkta kan bağışında bulunuyorsunuz ?					
Bugün ilk kez bağışladım	47	22,3	728	35,2	<0,001
Her 3 ayda bir	5	2,4	35	1,7	
Her 6-12 ayda bir	9	4,3	160	7,7	
Belirli bir düzenim yok	150	71,1	1147	55,4	
İlk kan bağışını nerede yaptınız ?					
Bir kan merkezi	15	7,1	87	4,2	<0,001
Hastanede	92	43,6	801	38,7	
Askerlikte	47	22,3	354	17,1	
Kızılay kan merkezi	15	7,1	108	5,2	
Gezici ekipte	8	3,8	95	4,6	
Hiç bağışlamadım	34	16,1	625	30,2	
İlk kan bağışını yapmanızda hangisi etkili oldu ?					
Bir yakınımın ihtiyacı	65	30,8	538	26,0	<0,001
Anonslar	24	11,4	214	10,3	
Kan bağışlama merakı	5	2,4	52	2,5	
Kanımda hastalık merakı	2	0,9	28	1,4	
Yardım etme isteği	88	41,7	662	32,0	
Bugün ilk kez bağışladım	27	12,8	576	27,8	
Düzenli olarak kan bağışına yöneltecek en önemli etken nedir ?					
Sağlığa yararlı olması	24	11,4	191	9,2	>0,05
Benim de ihtiyacım olabileceği	48	22,7	358	17,3	
Bir hayat kurtarma düşüncesi	137	64,9	1484	71,7	
Anonslar	2	0,9	37	1,8	

Tablo 3. Kan Nakli Yapılma Durumuna Göre Kan Bağışı Anketine Verilen Cevaplar ve Anlamlılık Düzeyleri. (Devam).

	Evet		Hayır		P
	N	%	N	%	
Ülkemizde kan bağışları nasıl artırılır ? *					
Okullardaki eğitim	150	71,1	1403	67,8	>0,05
Basın-yayın	95	45,0	978	47,2	>0,05
Araçlarını kalabalık nokta	39	18,5	452	21,8	>0,05
Kişi ve yak. kan garantisi	67	31,8	753	36,4	>0,05
Merkezlerine kolay ulaşım	67	31,8	598	28,9	>0,05
Ödül/hediye verilmesi	40	19,0	355	17,1	>0,05
Kan bağışı için hangi kurumu tercihi edersiniz ?					
Kızılay	108	51,2	1120	54,1	
Üniversite Hastanesi	43	20,4	440	21,3	
Devlet Hastanesi	43	20,4	331	16,0	>0,05
Özel Hastane	10	4,7	89	4,3	
Farketmez	7	3,3	90	4,3	
Hangi yaşlar arasında kan bağışlanabilir ?					
18-65 yaş	97	46,0	978	47,2	
25-55 yaş	44	20,9	385	18,6	>0,05
30-45 yaş	12	5,7	120	5,8	
Fikrim yok	58	27,5	587	28,4	
Ne sıklıkla kan bağışı yapılabilir ?					
Ayda bir	8	3,8	92	4,4	
3 ayda bir	69	32,7	727	35,1	
6 ayda bir	95	45,0	836	40,4	>0,05
Yılda bir	35	16,6	326	15,7	
Fikrim yok	4	1,9	89	4,3	
Bugün ilk kez bağış yapıyorsanız, bunun nedeni sizce nedir ? **					
Hastalık bulaşma korkusu	5	14,7	89	14,3	
İhmalkarlık	10	29,4	262	42,1	<0,05
Yakınıma gerekirse düşüncesi	0	0,0	32	5,1	
Kan grubumun sık bulunması	2	5,9	76	12,2	
Bağış yapacak kadar kanım yok	17	50,0	164	26,3	
Sizce kan bağışının yan etkisi var mı?					
Hayır yok	165	78,2	1679	81,1	
İştah açar, kilo aldırır	29	13,7	189	9,1	>0,05
Halsizlik yapar	14	6,6	179	8,6	
Bağımlılık yapar	3	1,4	23	1,1	

Daha önce kan nakli yapılma durumu ile ankete verilen cevapların ilişkisi incelendiğinde; kan bağıışı sayısının kan nakli yapılanlarda yüksek olduğu ($P<0.001$), sıklık açısından belirli bir düzen olmadığı ($P<0.001$), ilk kez kan bağıışlama oranının düşük olduğu ($P<0.001$), ilk kan bağıışında yardım etme isteğinin etkili olduğu ($P<0.001$), ilk kez kan bağıışı yapanlarda bağıış yapacak kadar kanı olmadığı görüşünün yüksek olduğu tespit edilmiştir ($P<0.05$). Diğer soru maddeleri için istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$) (Tablo 3).

İlk kez kan bağıışlama sebepleri ile kan bağıışının yan etkileri arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($P<0.001$). Hastalık bulaşma korkusu olanlarda kan bağıışının yan etkisi olabileceği oranı daha yüksek idi (Tablo 4).

Tablo 4. İlk Kez Kan Bağıışlama Sebepleri ile Yan Etki İlişkisi.

Bugün ilk kez bağıış yapıyorsanız, bunun nedeni sizce nedir ?	Kan Bağıışının Yan Etkisi								P
	Yok		İştah		Halsizlik		Bağıımlılık		
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Hastalık bulaşma korkusu	61	64,9	8	8,5	19	20,2	6	6,4	<0,001
İhmalkarlık	229	84,2	19	7,0	21	7,7	3	1,1	
Yakınıma gerekirse düşüncesi	24	75,0	2	6,3	5	15,6	1	3,1	
Kan grubumun sık bulunması	53	67,9	12	15,4	13	16,7	0	0,0	
Bağıış yapacak kadar kanım yok	131	72,4	14	7,7	33	18,2	3	1,7	

Kan bağıışlama sayısı ile ankete verilen cevapların ilişkisi incelendiğinde; yardım etme isteğinin artmasının kan bağıışı sayısını arttırdığı ($P<0.001$), düzenli kan bağıışı için en önemli etkenin hayat kurtarma düşüncesinin olmasının kan bağıışı

sayısını arttırdığı ($P<0.001$), kan bağış sayısının fazla olmasında kurum tercihinin Kızılay Kan Merkezi lehinde olması ($P<0.001$), kan bağışlama yaşının, hangi sıklıkta kan bağış yapılabildiğinin ve yan etki ile ilgili sorularda kan bağış sayısına bağılı olarak doğru bilme oranının arttığı ($P<0.001$) tespit edilmiştir (Tablo 5).

Kan bağışlama sıklığı ile anketteki diğere sorular arasındaki ilişkiler incelendiğinde; ilk kez kan bağış yapanlarda herhangi bir nedenin etkili olmadığı ($P<0.001$), düzenli kan verenlerde kan vermenin sağığa yararlı olduğı görüş oranının daha yüksek olduğı ($P<0.001$), düzenli kan verenlerde kurum tercihinin yüksek oranda Kızılay Kan Merkezi olduğı ($P<0.001$), ayrıca daha bilinçli oldukları (18-65 yaş arası kan bağışlama, 3 ayda bir sıklıkta kan verme ve kan bağışının yan etkisi olmadığı daha yüksek oranda) tespit edilmiştir ($P<0.001$) (Tablo 6).

Tablo 5. Kan Başılaşma Sayısına Göre Ankete Verilen Cevapların Dağılımı Anlamlılık Düzeyleri

	Hiç		İlk Defa		İki Defa		3-9 Defa		10+ Defa		P
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
İlk kan başışını yapmanızda hangisi etkili oldu ?											
Bir yakınımın ihtiyacı	26	4,0	144	44,6	150	36,1	225	33,0	58	28,4	<0,001
Anonslar	13	2,0	38	11,8	45	10,8	103	15,1	39	19,1	
Kan başışlama nasıl birşey	7	1,1	11	3,4	13	3,1	25	3,7	1	0,5	
Kanımda hastalık var mı	6	0,9	11	3,4	5	1,2	7	1,0	1	0,5	
Yardım etme isteği	35	5,3	102	31,6	196	47,2	315	46,2	102	50,0	
Bugün ilk kez başışladım	570	86,8	17	5,3	6	1,4	7	1,0	3	1,5	
Düzenli olarak kan başışına yöneltecek en önemli etken nedir ?											
Sağlığa yararlı olması	32	4,9	29	9,0	38	9,2	77	11,3	39	19,1	<0,001
Benim de ihtiyacım olabilir	91	13,9	65	20,1	83	20,0	131	19,2	36	17,6	
Bir hayat kurtarma düşüncesi	524	79,8	223	69,0	290	69,9	459	67,3	125	61,3	
Anonslar	10	1,5	6	1,9	4	1,0	15	2,2	4	2,0	
Kan başışı için hangi kurumu tercihi edersiniz ?											
Kızılay	357	54,3	164	50,8	215	51,8	363	53,2	129	63,2	<0,001
Üniversite Hastanesi	135	20,5	68	21,1	90	21,7	155	22,7	35	17,2	
Devlet Hastanesi	74	11,3	69	21,4	76	18,3	126	18,5	29	14,2	
Özel Hastane	42	6,4	13	4,0	22	5,3	20	2,9	2	1,0	
Fark etmez	49	7,5	9	2,8	12	2,9	18	2,6	9	4,4	
Hangi yaşlar arasında kan başışlanabilir ?											
18-65 yaş	268	40,8	133	41,2	181	43,6	361	52,9	132	64,7	<0,001
25-55 yaş	136	20,7	58	18,0	80	19,3	130	19,1	25	12,3	
30-45 yaş	33	5,0	26	8,0	32	7,7	33	4,8	8	3,9	
Fikrim yok	220	33,5	106	32,8	122	29,4	158	23,2	39	19,1	
Ne sıklıkla kan başışı yapılabilir ?											
Ayda bir	56	8,5	17	5,3	15	3,6	10	1,5	2	1,0	<0,001
3 ayda bir	179	27,2	113	35,0	130	31,3	254	37,2	120	58,8	
6 ayda bir	252	38,4	118	36,5	167	40,2	325	47,7	69	33,8	
Yılda bir	100	15,2	67	20,7	99	23,9	86	12,6	9	4,4	
Fikrim yok	70	10,7	8	2,5	4	1,0	7	1,0	4	2,0	
Sizce kan başışının yan etkisi var mı?											
Hayır yok	498	75,8	255	78,9	343	82,7	575	84,3	173	84,8	<0,001
İştah açar, kilo aldırır	55	8,4	26	8,0	42	10,1	67	9,8	28	13,7	
Halsizlik yapar	91	13,9	40	12,4	26	6,3	33	4,8	3	1,5	
Bağımlılık yapar	13	2,0	2	0,6	4	1,0	7	1,0	0	0,0	

Tablo 6. Kan Başılama Sıklığına Göre Ankete Verilen Cevapların Dağılımı Anlamlılık Düzeyleri

	İlk kez		Her 3 ayda bir		Her 6-12 ayda bir		Belirli düzen yok		P
	N	%	N	%	N	%	N	%	
İlk kan başışını yapmanızda hangisi etkili oldu ?									
Bir yakınımın ihtiyacı	87	11,2	14	35,0	57	33,7	445	34,3	<0,001
Anonslar	30	3,9	6	15,0	32	18,9	170	13,1	
Kan başışlama nasıl bir şey	15	1,9	0	0,0	6	3,6	36	2,8	
Kanımda hastalık var mı	9	1,2	0	0,0	0	0,0	21	1,6	
Yardım etme isteği	50	6,5	19	47,5	72	42,6	609	47,0	
Bugün ilk kez başışladım	584	75,4	1	2,5	2	1,2	16	1,2	
Düzenli olarak kan başışına yöneltecek en önemli etken nedir ?									
Sağlığa yararlı olması	44	5,7	11	27,5	40	23,7	120	9,3	<0,001
Benim de ihtiyacım olabilir	119	15,4	4	10,0	30	17,8	253	19,5	
Bir hayat kurtarma düşüncesi	599	77,3	24	60,0	94	55,6	904	69,7	
Anonslar	13	1,7	1	2,5	5	3,0	20	1,5	
Kan başışı için hangi kurumu tercihi edersiniz ?									
Kızılay	419	54,1	29	72,5	110	65,1	670	51,7	<0,001
Üniversite Hastanesi	152	19,6	7	17,5	26	15,4	298	23,0	
Devlet Hastanesi	100	12,9	2	5,0	26	15,4	246	19,0	
Özel Hastane	47	6,1	1	2,5	3	1,8	48	3,7	
Fark etmez	57	7,4	1	2,5	4	2,4	35	2,7	
Hangi yaşlar arasında kan başışlanabilir ?									
18-65 yaş	310	40,0	30	75,0	98	58,0	637	49,1	<0,001
25-55 yaş	151	19,5	2	5,0	31	18,3	245	18,9	
30-45 yaş	46	5,9	2	5,0	9	5,3	75	5,8	
Fikrim yok	268	34,6	6	15,0	31	18,3	340	26,2	
Ne sıklıkla kan başışı yapılabilir ?									
Ayda bir	62	8,0	0	0,0	1	0,6	37	2,9	<0,001
3 ayda bir	218	28,1	37	92,5	67	39,6	474	36,5	
6 ayda bir	292	37,7	1	2,5	91	53,8	547	42,2	
Yılda bir	127	16,4	1	2,5	9	5,3	224	17,3	
Fikrim yok	76	9,8	1	2,5	1	0,6	15	1,2	
Sizce kan başışının yan etkisi var mı?									
Hayır yok	590	76,1	34	85,0	135	79,9	1085	83,7	<0,001
İştah açar, kilo aldırır	63	8,1	5	12,5	26	15,4	124	9,6	
Halsizlik yapar	108	13,9	1	2,5	6	3,6	78	6,0	
Bağımlılık yapar	14	1,8	0	0,0	2	1,2	10	0,8	

4. TARTIŞMA

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Kan Merkezinin 2000 yılında gönüllü bağışçı profilinin saptanması, toplumu kan verme konusunda yönlendirebilecek özendirici çalışmaların hangi hedef kitle üzerinde yoğunlaşması gerektiği konusundaki çalışmasında en fazla kan bağışının 20-29 yaş grubunda olduğu ve özellikle üniversite ortamında öğrenci olan bağışçı oranının %5 gibi düşük düzeyde olması nedeniyle bu grubu kan vermek üzere özendirici çalışmalar yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur (Töbü ve ark., 2000).

Süleyman Demirel Üniversitesi kampüsünde ‘Üniversiteler, Bir Yaşama Umut Verin’ kampanyası çerçevesinde düzenlenen bir anket ile alınan sonuç; üniversite öğrencilerinin kan bağışı konusunda yeterli bilgileri olmalarına karşın teşvik edici programlara gereksinim olduğudur (Polat ve ark., 2004).

Mersin ilinde toplumun kan bağışı hakkındaki bilgi ve tutumunu değerlendirerek, gönüllü bağışçı kazanımı için izlenmesi gereken yolları saptamaya yönelik yapılan bir anket çalışmasında ne sıklıkla kan bağışı yapılabileceği sorulduğunda katılımcıların ancak % 18’inin 2-3 ay ara ile bağış yapılabileceğini bildikleri tespit edilmiştir. Bu konuda da katılımcıların bilgi eksikliği içinde oldukları ortaya çıkmaktadır (Ek.2).

Aynı çalışmada düşündüğünüz halde hiç kan vermemişseniz sizce bunun nedeni nedir? Şeklindeki soruya alınan yanıtlar oldukça düşündürücü olmuştur. Katılımcıların %61.4’ü ne yazık ki, ihmal ettiklerinden dolayı kan bağışı yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Bizim yaptığımız anket çalışmasında da kişilerin % 42.7 oranında ihmalkarlık nedeniyle kan bağışında bulunmadıklarını tespit ettik. İhmalkarlık probleminin yapılacak düzenli organizasyonlarla giderilebileceğini düşünmekteyiz. Halkın ilgisini çekecek kampanyalar, gösteri ve şenliklerle kişilere hem eğlenme bu arada yapılacak sözlü açıklamalarla gösterilebilecek filmler,

dağıtılacak maddi değeri olmayan birtakım ufak hediyelerle kişilerin ilgisi çekilebilir.

Yine bu organizasyonlarla bağış yapan kişilerin daha sonrasında da gönüllü bağışçı olabilmelerini sağlayacak düzenlemek yapılmalıdır. Kişilere kısa mesaj, e-posta ve telefon yolları ile ulaşılmalı, bu kişiler doğum günlerinde bayram ve yılbaşı günlerinde hatırlanılmalıdır.

Bu sayede kişilerin kan vermeyi ihmal etmeleri önlenebilir.

Mersin ilinde yapılan bu anketin sonucunda, bireylerin kan bağışlama ile ilgili birçok konuda yanlış bilgilere sahip oldukları ve uygun şekillerde bilgilendirildiklerinde kan bağışlama oranında artış sağlanabileceği bildirilmiştir (Yıldız ve Emekdaş, 2006).

Bizim çalışmamızda; bireylerin anket sorularına verdikleri cevaplar incelediğinde; bireylerin büyük bir çoğunluğunun eğitiminin yüksek olduğu, büyük bir kısmının kendisinin daha önce kana ihtiyacı olmadığı, bireylerin yaklaşık 3' de birinin daha önce 3 veya daha fazla kan bağışı yaptığı ve % 40'ının ilk kan bağışını bir hastanede yaptığı tespit edilmiştir.

Ayrıca ilk kan bağışı ile yardım etme isteği olanların % 33'lük gibi bir oran ile ilk sırada yer aldığı gözlemlendi. Bir yakınının kan ihtiyacı nedeni ile kan verme oranının yardım etme isteğinden daha düşük oranlarda olduğunu gördük.

Kızılay'ın çeşitli illerdeki gönüllü kan bağışçılarının demografik özelliklerine ait yaptığı bir ankette de kişileri düzenli kan bağışlamaya yöneltten en önemli etkenin, birinci sırada %31.7 ile bir hayat kurtarma düşüncesi olduğu, ikinci sırada %29 sıklıkla kan bağışının sağlık için yararlı olması, üçüncü sırada %12. 6 sıklıkla bir gün kendilerinin de kan gereksinimi olabileceğini düşünmelerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır (Ek-3).

Kızılay'ın yaptığı anket ve bizim sonuçlarımız bu konuda benzer olup, toplumumuzda yardıma yönelik kan bağışçılığının ilk sırayı aldığı gözlenmektedir. Bu durumda bize toplum yapımızda daha etkin tanıtım çalışmaları ile bağışçı

kazanımında daha başarılı olunabileceğini göstermektedir. Bu sayede de, en çok istenen ve güvenilir olan bağışçı tipini oluşturan gönüllü bağışçı grubunun ağırlık kazanacağını düşünülmektedir.

Kızılay'ın çeşitli illerde yaptığı aynı çalışmada, ayrıca kan bağışlarının yetersiz olduğunu düşünenlere bunun sebebi sorulduğunda, %53.4 oranında alınan yanıt, konunun önemi hakkında toplumun bilgisiz olmasından kaynaklandığı idi.

Ayrıca kan bağışlarını arttırmanın toplumun bilgilendirilmesi ile olabileceğini düşünenlerin oranı da oldukça yüksek olarak tespit edildi (% 46.7).

Bizim anketimizde kan bağışının yan etkileri gibi yanlış bilgilendirilmeye ait sorulara ait alınan yanıtlar olumsuz değildi. Bizim sonuçlarımız diğer anketlerdekilere farklıydı. Biz bu durumu eğitim düzeyinin yüksek olmasına bağladık.

Kızılay'ın aynı anket çalışmasında, kan bağışının özendirilmesi konusunda etkin olan yöntemlerin araştırıldığı sorulara verilen yanıtlar değerlendirildiğinde; afiş ve posterlerin rolü %0.4, anonsların rolü ise %0.3 olarak bulunmuştur. Yaptığımız bu ankette afiş ve posterler sorgulanmamıştır. Ancak ülkemizdeki kan bağışları nasıl arttırılır? Başlığı altında sorulan seçeneklere alınan yanıtlar değerlendirildiğinde bireylerin % 60 dan fazlasının okullardaki eğitimin önemini belirten seçeneği işaretledikleri tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; kan bağışını arttırmanın toplumun bilgilendirilmesi ile olabileceğini destekleyen Kızılay'ın anketi ile benzer sonuçlar elde edildi.

Yine basın yayının rolünün de Kızılay'ın anketindeki afiş, poster ve anonslara göre daha yüksek oranlarda işaretlenmiş olmasına rağmen eğitime göre alt sıralarda yer aldığı gözlemlendi (Aksoy ve ark.).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bizim yaptığımız çalışmada aldığımız sonuçları özetleyecek olursak;

Daha önce kan bağışında bulunmayan ilköğretim mezunlarının bir yakınımıza gerekirse diye kan bağışını yapmaktan kaçındıkları gözlemlendi.

Kişilerin eğitim düzeyinin artışı ile başkalarına yardım etme isteğinin ve kan bağışlayan kişi sayısının arttığı tespit edildi.

Bu durumdan da anlaşılacağı üzere okullardaki eğitimin yeterliliği sağlanmadıkça diğer özendirilmeye yönelik faaliyetlerle yeteri kadar başarılı olunamayacağı sonucuna varıldı.

Amerika Birleşik Devletlerinde bağışçı organizasyonları için yapılan çalışmalardan biri de ilkokul çağındaki çocuklara yani geleceğin potansiyel bağışçı adaylarına gerçek hayat hikayelerinden alınan kesitlerle hazırlanan filmlerin eyaletlerde ve ülke çapındaki organizasyonlarda gösterilmesidir. Ülkemizde de bu tip organizasyonlar faydalı olacaktır.

Çalışmamızda kişilere kan bağışında bulduklarında kurum tercihini de belirtmelerini istediğimiz anketimizde toplumumuzda eğitim düzeyi yüksek olanların ve yine düzenli olarak kan bağışlayanlarında kan bağışını için Kızılay'ı üniversite, devlet ve özel hastanelere göre daha yüksek oranda tercih ettikleri tespit edildi.

Kendisine daha önce kan nakli yapılanların kan bağışını oranının yapılmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edildi. Bu sonuçlara dayanarak kişilerin kendi başlarından geçen olaylarda başkalarına karşı daha duyarlı olabileceklerini düşündük.

Kişilerin kan bağışında bulunmayışlarının en önemli sebebini % 42.7'lik bir oranla ihmalkarlık olarak tespit ettik. Bu çok düşündürücü bir sonuç olup bu kişileri iyi bir organizasyonla kan bağışına yönlendirebileceğimiz anlamına gelmektedir. Bu organizasyonlar kan bağışının kazanımı ve sürekliliğinin sağlanmasına yönelik olmalıdır.

Gönüllü grupları oluşturularak yazılı, görsel, işitsel, medya kaynaklarını kullanarak topluma kan ve plazma bağışının önemi anlatılmalıdır. Okullar, fabrikalar, büyük ofisler, kırsal ve camilerde konunun ele alınması ve bağışçı organizasyon bürosuna devletin vereceği destekle daha kısa sürede başarıya ulaşılabilecektir.

Bunun dışında toplum yaşamımızda önemi her geçen gün daha da artan meslek kuruluşları, büyük holdingler, v. b. kurumlar da bu çalışmaya dahil edilerek daha etkin sonuç alınabilir. Bu kurumlar çalışanlarını kan bağışı konusunda yönlendirebilecekleri gibi bu projeye ekonomik yönden de sponsor olarak katkıda bulunabilirler.

ÖZET

Tıp alanındaki hızlı gelişmelere rağmen, kanın yerini tam anlamı ile tutacak bir kaynak bulunamamıştır. Ayrıca kanın klinik kullanım alanları çeşitlenmekte ve her geçen gün artmaktadır. Böylece kan, “tek kaynağı insan olan, yaşamsal bir ilaç” olma özelliğini korumaktadır. Bu nedenle, kan ihtiyacı ve kan bağıışı konusunda toplumun bilinçlendirilmesi çok önemlidir. Toplumumuzun “kan ihtiyacı” ve “kan bağıışı” konularında ne düzeyde bir farkındalığa sahip olduğunu gösterir az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada, toplumumuzda kan ihtiyacı ve gönüllü kan bağıışının önemi konusunda farkındalık oluşturacak toplumsal ilgi ve bilgi seviyesinin tespiti ile kan ve kan ürünleri konusunda ulusal yeterliliğe ulaşmayı sağlayacak yöntemlerin tespiti amaçlanmıştır.

Ocak-Mart 2007 tarihleri arasında Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesi Kan Merkezine kan bağıışı için gelen kişilere ve T. C ZİRAAT BANKASI çalışanlarına daha önce hazırladığımız anket formları verilerek, profesyonel sağlık personelinin yardım almadan doldurmaları istendi. Bu anket, kan bağıışçılara daha önce kendilerine kan transfüzyonu yapıp yapılmadığı, kaç defa kan bağıışında buldukları, hangi sıklıkta kan bağıışı yaptıklarını, ilk kan bağıışını nerede ve niçin yaptıklarını sorgulayan başlıklar içermekteydi. Kişileri düzenli kan bağıışına yönlerecek en önemli etkenin ne olabileceği ve kan bağıışının artırılması için neler yapılabileceğine ilişkin çeşitli başlıkları da içeren bu anket formunda kan bağıışının bağıışçıya etkileri hakkında bilgi düzeyleri de değerlendirildi.

Örnekleme alınan bireylerin anket sorularına verdikleri cevaplar incelendiğinde; %90.4’ünün kendisinin daha önce kana ihtiyacı olmadığı, % 38.8’inin daha önce 3 veya daha fazla defa kan bağıışı yaptığı, ilk kan bağıışının yapılmasında %32.9’unun yardım amacıyla, % 26.4’ünün ise bir yakınının kan ihtiyacı olması nedeniyle olduğu tespit edilmiştir. Bir hayat kurtarma düşüncesinin (%71.1) düzenli kan bağıışı için en önemli etken olduğu, toplumu okullardaki eğitimlerle bilgilendirmenin kan bağıışını artıracak en önemli özellik olduğu (%68.1),

kan bağışı için Kızılay Kan Merkezinin en yüksek oranda tercih edildiği (% 53.8) tespit edilmiştir.

Çalışmamızın sonuçlarına göre toplumumuzda yardıma yönelik kan bağışçılığının ilk sırayı aldığı gözlenmektedir. Bu durum toplum yapımızda daha etkin tanıtım çalışmaları ile bağışçı kazanımında başarılı olunabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : 1- Kan, 2- Kan rn, 3-Ulusal yeterlilik,
4- Yıllık kan ihtiyaı.

SUMMARY

In spite of the medical progresses; there is no complete substitute for blood yet. Blood which the only source is human, is still a life-saving product and is used for different clinical indications. Because of this reality; the civil society must be informed and educated about the blood need and the voluntary donation. The number of study which investigate the knowledge level of Turkish people about the blood need and being a voluntary donor; is very limited. So in this study we planned to establish the knowledge level of Turkish people about the blood and donation. Also according to results; we wish to develop the national organization for self-sufficiency of blood in Turkey.

Our questionnaires were answered by the all voluntary, non-remunerated donors who applied to the blood center of TYİH between January and March 2007 and by the T. C Ziraat Bank workers.

The answers were given directly by donors and workers; without the help of the professional staff.

The questionnaires contained the items such as;

- Have you ever need a transfusion?
- How many times have you been a blood donor ?
- In which intervals, have you been a donor?
- Which center was your first donation place, and why?
- When we evaluated the answers in questionnaires; we found that;
- %90.4 donors have no need a transfusion before.
- %38.8 donors have donations three or more.

- %32.9 donors became a voluntary donor because of a need for an unknown recipient, while %26.4 donors gave blood as it is needed for a member of their family.
- %71.1 donors thought that, the most important factor for being a regular voluntary donor, is to save the life of a patient and it must be done without any benefit.
- %68.1 donors thought that; to promote an active blood donation; the education of students is one of the most effective methods.
- %53.8 donors prefer Red Crescent for the donation.

The result of our study showed that the first reason of being a voluntary donor, was to save the life of an unknown people without any benefit, only because of humanity. So with more sensitive propagandas or organizations, according to our this socio-cultural trend, we can be more succesful to encourage voluntary donation in Turkey.

Key Words: 1- Blood, 2- Blood products, 3- National self – sufficiency, 4 – Annual blood need.

KAYNAKLAR

- AKKUŞ, M.F. 2003. Japonya'daki Kan Hizmetlerine Genel Bir Bakış. Damla Kan Merkezleri ve Transfüzyon Bülteni. **54**: 7-9.
- AKSOY, A. (2005). Neden kan verirler – neden vermezler? Neden vermekten vazgeçerler? *Ulusal Kan Merkezleri ve Transfüzyon Tıbbi Kursu (VIII)*. ULUHAN, R. İstanbul: Ilgaz Ofset. s.: 94-99.
- AKSOY, A. , AKSOY, K. , GÜZEL, U. , ERGEN, E. , HEPGÜL, S. Kızılay Kan Merkezlerinde 3041 Donöre Uygulanan Anket Verileri.
- BAYIK, M. (2005). Ulusal Kan Yeterliliği ve Güvenli Kan Bağışçısı. *Ulusal Kan Merkezleri ve Transfüzyon Tıbbi Kursu (VIII)*. ULUHAN, R. İstanbul: Ilgaz Ofset.
- BEAL, R. (2000) The International Society of Blood Transfusion and A Code of Ethics for Blood Donation and Transfusion. *Vox Sanguis*. **82 (3)**: 165-6.
- FERNANDEZ, A. (1997). Altruism and payment in blood donation. *Transfusion Science*. 18 (3): 379-86.
- GLYNN, SA., KLEINMAN, SH., SCREIBER, G., ZUCK, T. (2002). Motivations to donate blood: demographic comparisons. *Transfusion*. **42 (2)**: 216 – 25.
- GODİN, G., SHEERAN, P., CONNER, M., GERMAIN, M., BLONDEAU, D., GAGNE, C., BEAULIEAU, D., NACCAHE, H. (2005). Factors explaining the intention to give blood among the general population. *Vox Sanguis*. **89**: 140-149.

- GÜZEL, U. (2004). Dünyada ve Türkiye’de Transfüzyonun Tarihçesi. *Damla Dergisi*. **62**: 6-8.
- HEPGÜL, S. (2004). Promosyon ve Motivasyon. *Ulusal Kan Politikası ve Rehberler Kursu*. KILIÇ, B. İstanbul. Şan Ofset. s.: 108-117.
- HUPFER, ME., TAYLOR, DW., LETWIN, JA. (2005). Understanding Canadian student motivations and beliefs about giving blood. *Transfusion*. **45 (2)**: 149-61.
- KAN HİZMETLERİ YÖNETİM BÖLÜMÜ. (2005). Dünyada ve Türkiye de Kan Bankacılığının Tarihçesi. s.: 5.
- KAN HİZMETLERİ. (2005-2006). Plazma Ürünlerinde Yurt Dışına Bağımlılık. Türk Kızılayı. s.: 67.
- MISJE, AH., BOSNES, V., HIER, HE. (2005). Motivation, recruitment and retention of voluntary nonremunerated blood donors: a survey – based questionnaire study. *Vox sanguis*. **89(4)**: 236-44.
- OLIVIERO, A. (2006). Therapeutic communication of blood: elements for a phenomenologic social psychology of the living. *Transfusion Clinical Biology*. **13 (3)**: 181-95.
- OSWALT, RM. (1977). A Review of blood donor motivation and recruitment. *Transfusion*. **17(2)**:123-35.
- OWNBY, HE., KONG, F., WATANABE, K., TU, Y., NASS, CC. (1999). Analysis of donor return behavior. *Transfusion*. **39**:1128-1135.
- POLAT, M. , ALANOĞLU, G. , KIŞIOĞLU, A, N. , TOLA, T. , TÖRE, T. , CANATAN, D. (2004). Üniversite Gençliğinin Kan Bağışı Hakkındaki Bilgileri ve gençliği Kan Bağışına Teşvik Etmek. *Damla Dergisi*. **61**: 7.

- SANCHEZ, AM., AMETI, DI., SCHREIBER, GB., THOMSON, RA., LO, A., BETHELJ, WILLIAMS, AE. (2001). The potential impact of incentives on future blood donation behavior. *Transfusion*. **41**:172-178.
- SCHREIBER, GB., SHARMA UK., WRIGHT, DJ., GLYNN, SA., OWNBY, HE., TU, Y., GARRATTY, G., PILIAVIN, J., ZUCK, T., GILCHER, R. (2005). First year donation patterns predict donor return behaviour. *Vow Sanguinis*. **88**:114-121.
- SOLAZ,N. (1997). Dünyada Bağışçı Organizasyonları Programları .Ulusal Kan Merkezleri ve Transfüzyon Tıbbı Kursu Kitabı (I).Adana .Çukurova Üniversitesi Basımevi.s.:15.
- SOLAZ, N. (1998). Kan Ürünlerinde Ulusal Yeterlilik. *Ulusal Kan Merkezleri ve Transfüzyon Tıbbı Kurs Kitabı*. BAYIK, M. İstanbul: Şan Ofset. s.: 46-49.
- SOLAZ, N. (2004). Donör Kazanım Programları. Ulusal Kan Merkezleri ve Transfüzyon Tıbbı Kursu (VII). BAYIK, M. İstanbul: Şan Ofset. s.: 65.
- SOLAZ, N. (2004). Ulusal Kan Politikası ve Rehberler Kursu Kitabı. KILIÇ, B. İstanbul: Şan Ofset. s.: 118-123.
- TÖBÜ, M. , KİTAPÇIOĞLU, G. , KARADOĞAN, A. (2000). I. Ulusal Kan Merkezleri ve Transfüzyon Tıbbı Kongresi Kurs Kitabı. (2000). Ankara: Nurol Matbaacılık. P: 13. s.: 281.
- TRİMMEL, M., LATTACHER, HL, JANDA, M. (2005). Voluntary Whole blood donors, and compensated platelet donors and plasma donors: motivation to donate, altruism and aggression. *Transfusion Apheresis Science*. **33 (2)**: 147 – 55.

ÜLMAN, Y. 2000. Tıbbi Etik Açısından Kan ve Kan Ürünlerinin Transfüzyonu. Ulusal Kan Merkezleri ve Transfüzyon Kurs Kitabı (II). İstanbul .Özcan matbaacılık.s.:157-172.

VAN AKEN, WG. (2006). Gift or good? Transfusion Clinical Biology. **13 (3):** 196-9.

YILDIZ, Ç. , EMEKDAŞ, G. (2006). Toplumun Kan Bağışı Hakkındaki Bilgi ve Tutumu. Enfeksiyon Dergisi. **1:** 41-55.

EKLER

EK. 1. KAN BAĞIŞ ANKETİ

1. Eğitim durumunuz nedir?

- a-) Okur-yazar
- b-) İlköğretim
- c-) Lise
- d-) Üniversite

2. Bugüne kadar size hiç kan verildi mi ?

- a-) Evet
- b-) Hayır

3. Bugüne kadar kaç defa kan bağışında bulundunuz?

- a-) Hiç bulunmadım (Bu Seçeneği işaretlediyseniz, lütfen 9 nolu soruya geçiniz)
- b-) Bir defa
- c-) İki defa
- d-) 3-9 defa
- e-) 10 ve üzeri

6. Ne sıklıkta kan bağışında bulunuyorsunuz?

- a-) Bugün ilk kez
- b-) Her 3 ayda bir
- c-) Her 6-12 ayda bir
- d-) Belirli bir düzenim yok

7. İlk kan bağışınızı nerede yaptınız?

- a-) Bir Kan Merkezinde
- b-) Hastanede
- c-) Askerlikte
- d-) Kızılay Kan Merkezinde
- e-) Gezici Ekipte
- f-) Hiç kan bağışında bulunmadım

8. İlk kan bağışını yapmanızda hangisi etkili oldu?

- a-) Bir yakınımın kan ihtiyacı olmuştu
- b-) Anonslar
- c-) Kan bağışının nasıl bir şey olduğunu merak ettim
- d-) Verdiğim kanda herhangi bir hastalık olup olmadığını merak ettim
- e-) Yardım etme isteği

9. Sizi düzenli olarak kan bağışlamaya yöneltecek en önemli etken nedir / ne olabilir?

- a-) Kan bağışının sağlığa yararlı olması
- b-) Bir gün benim de kana ihtiyacım olabileceği
- c-) Bir hayat kurtarma düşüncesi
- d-) Anonslar

10. Sizce ülkemizdeki kan bağışları nasıl arttırılır ?

- a-) Toplumun okullardaki eğitimlerle bilgilendirilerek
- b-) Basın yayın organlarının etkin kullanımı ile
- c-) Kan toplama araçlarının şehir kalabalık noktalarına yerleştirilmesi
- d-) Kan bağışında bulunanlara ve yakınlarına ihtiyacı olduğunda kan bulma garantisi verilerek
- e-) Kan bağış merkezlerine kolay ulaşım imkanlarının sağlanması ile
- f-) Kan bağışı yapanlara ödül/hediye verilmesi ile

11. Kan bağışlamaya karar verdiğinizde hangi kuruma tercih edersiniz ?

- a-) Kızılay Kan Merkezleri
- b-) Üniversite Hastaneleri Kan Merkezi
- c-) Devlet Hastaneleri Kan Merkezi
- d-) Özel Hastanelerin Kan Merkezi
- e-) Fark etmez

12. Sizce hangi yaşlar arasında kan bağışlanabilir?

- a-) 18-65
- b-) 25-55
- c-) 30-45
- d-) Fikrim yok

13. Ne sıklıkta kan bağışı yapılabilir?

- a-) Ayda bir
- b-) 3 ayda bir
- c-) 6 ayda bir
- d-) yılda bir
- e-) fikrim yok

14. Bugün ilk kez kan bağışlıyorsanız ya da bugüne kadar hiç kan bağışlamadıysanız bunun nedeni sizce ne olabilir?

- a-) Hastalık bulaşmasından korkuyorum
- b-) İhmal ediyorum
- c-) Bir yakınım gerekirse vermeyi düşünürüm
- d-) Kan grubumun sık bulunması nedeniyle gerekmediğini düşünüyorum
- e-) Bağış yapacak kadar kanım olmadığını düşünüyorum

15. Sizce kan bağışının yan etkisi var mı?

- a-) Hayır yok
- b-) İştah açar

EK. 2.**ANKET FORMU**

Öğrenim durumunuz: Okur yazar değil Okur yazar İlk-ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu

Cinsiyet: Erkek Kadın

Yaş:

Mesleğiniz:

“Gelişmiş ülkelerde gönüllü bağışların nüfusa oranı % 5 iken, ülkemizde gönüllü kan bağışlarının nüfusa oranı % 1, 5’dir.”

1- Kan bağışlamayı düşünüyor musunuz?

Evet Evet, ama sağlık problemlerim var Kararsızım Gerektiği zaman Hayır

2- Kan grubunuzu biliyor musunuz?

Evet Hayır Eğer biliyorsanız, kan grubunuz;

3- Bir seferde ne kadar kan bağışı yapılabilir?

100 ml 250 ml 500 ml 750 ml 1 lt. bilmiyorum

4- Ne sıklıkla kan bağışı yapılabilir?

15 günde bir Ayda bir 2-3 ayda bir 6 ayda bir Yılda bir Bilmiyorum

5- Bağış yapılan kan, kan merkezinde hastaya verilmek üzere ne kadar saklanabilir?

1 hafta 1 ay 3 ay 1 yıl bilmiyorum

6- Kan hangi durumlarda gereklidir?

Bazı kan hastalıkları
 Bazı ameliyatlarda
 Büyük kaza ve yaralanmalar
 Hepsi
 Hiçbiri

7- Ülkemizde kan ve kan ürünleri sizce en fazla hangi yolla temin edilmektedir?

Gönüllü vatandaşlar
 Para ile
 Hasta yakını (Kana-Kan)
 Kızılay

8- Ülkemizde kan stoklarını kimlerin karşılaması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Gönüllü vatandaşlar
 Para ile
 Hasta yakını (Kana-Kan)
 Kızılay

9-Para karşılığı alınmış bir kanın size veya bir yakınınıza verilmesi durumunda kanın güvenli olduğundan emin olur musunuz?

EvetHayır

10- Düşündüğünüz halde hiç kan vermemişseniz sizce bunun nedeni ne olabilir?

- a) Bana bir hastalık bulaşmasından korkuyorumE H
- b) İhmal ediyorumE H
- c) Yakınlarım dışındaki insanların yaşamına önem vermiyorumE H
- d) Bağış yapacak kadar kanım yokE H
- e) Bir yakınıma gerekirse vermeyi düşünürümE H
- f) Diğer (açıklayınız): EH

11- Kan bağışını teşvik etmek için sizce yapılması gerekli en önemli şey aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Halkın eğitimi sağlanmalı ve bu eğitim sürekli olmalıE H
- b) Kan bağışı kabul edilen yerler kolay ulaşılabilir ve temiz olmalıE H
- c) Kan bağışı kabul edilen yerler personel güler yüzlü, ilgili ve bilgili olmalıE H
- d) Özendirici ve onurlandırıcı promosyonlar uygulanmalıE H
- e) Ücret ödenmeliE H

12- Kan bağışının yan etkileri var mı?

- a) Yan etkisi yokEH
- b) Halsizlik yaparEH
- c) Kilo kaybı yaparEH
- d) Kilo aldırırEH
- e) İştah açarEH
- f) Bağımlılığa H
- g) DiğerE H

13- Kan bağışı öncesi, bağış yapan kişinin basit bir şekilde muayenesi ve bazı kan tetkikleri yapılması gerekli mi?

Hiçbir zamanBazen Gelişmiş kan merkezlerinde evetHer zaman

14-Eğer yanıtınız evetse neden bu işlemlere gereksinim duyulabilir?

- Kan bağışı yapan kişinin sağlığını korumak
- Hastanın sağlığını korumak
- Her ikisi de

15- Siz hiç kan verdiniz mi?

Evet Hayır,

16- Şimdiye kadar kaç defa kan verdiniz?

Hiç1-5 6-10 10'dan fazla

17-Kan bağışlamanın ifadesi olarak aşağıdakilerin hangisi size en uygundur?

- a) Fazilettir E H
- b) Vatandaşlık görevidir E H
- c) Benim yada yakınımın kana ihtiyaç duyduğunda kan bulabileceğim konusunda güven duymamı sağlar E H
- d) Hiçbiri mi? E H

18-Yakınlarınızdan uzak bir yerde size veya bir yakınınıza kan gerektiğinde kanı nasıl karşılayabileceğinizi düşünüyorsunuz?

- Devlet karşılansın
- Kızılay
- Para ile satın alırım
- Asker ve polis karşılansın
- Gönüllü vatandaşlardan karşılansın
- Kan merkezi stoklarından karşılansın

19- Çok acil bir kan ihtiyacı olduğunda (kanamalı bir hasta) uygun kan grubunda bağışçı bulunup, kanı alınıp, zorunlu testler çalışılıp kanın hazırlanması ne kadar zaman alır?

- 2 Saat 5 Saat 12 Saat 24 Saat Bilmiyorum

20- Kan merkezlerindeki kan stoklarını ancak kan bağışları karşılamaktadır. Yapacağınız kan bağışlarının bir gün size veya yakınınıza geri döneceğini unutmayın.

O halde kan bağışlamayı düşünmek istiyor musunuz?

- Evet Evet, ama sağlık problemlerim var Kararsızım Gerektiği zaman Hayır

EK. 3. KAN BAĞIŞ ANKETİ

Anketin yapıldığı kan merkezi: Anket No:
Tarih:

Ülkemizde kan bağışı oranının artırılmasına yönelik olarak sosyal bir araştırma planlanmıştır.

Araştırma bilimsel veri toplamak amacıyla yapıldığından, sizden ad ve soyadı istenmeyecektir.

Bu çalışma Türkiye Kızılay Derneğinin izni ile yürütülmektedir.

İlginiz ve katkınız için teşekkür ederiz.

1. Doğum tarihiniz (yıl olarak):

2. Cinsiyetiniz:

- Kadın
 Erkek

3. Medeni Durumunuz:

- Evli
 Bekar

4. Mesleğiniz:

- İşsiz
 Emekli
 Ev Hanımı
 Memur
 Öğrenci
 İşçi
 Esnaf-zanaatkar
 Çiftçi
 Serbest Meslek (doktor, avukat, mimar, mühendis, vd)

5. Eğitim Durumunuz:

- Okur-yazar
 İlkokul mezunu
 Ortaokul Mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite mezunu

6. Geliriniz:

- 0-500 milyon TL
 500 milyon – 1 milyar TL
 1 milyar TL ve üzeri

7. Bugün kaçınıcı kan bağışınızı yaptınız?

- İlk
- İkinci
- 3-9
- 10 ve üzeri

8. En son kan bağışınızı ne zaman yaptınız?

- 3 ay önce
- 4-6 ay önce
- 7- 9 ay önce
- 10-12 ay önce
- 1 yıldan uzun zaman geçti.

9. Ne sıklıkta kan bağışında bulunuyorsunuz?

- Her 3 ayda bir
- Her 4- 6 ayda bir
- Her 7- 9 ayda bir
- Her 10-12 ayda bir
- Belirli bir düzenim yok

10. Sizi düzenli olarak kan bağışlamaya yöneltecek en önemli etken nedir?

- Kan bağışlarının sağlık için yararlı olması
- Yakınlarımla düzenli olarak kan bağışlaması
- Sevap kazanmak
- Bir gün benim de kana ihtiyacım olabilir
- Bir hayat kurtarma düşüncesi
- Eğitici yayınlar
- Bir vatandaşlık görevi olması
- Anonslar
- Afişler, posterler, kan bağış kampanyaları
- Madalya almak

11. İlk kan bağışınızı nerede yaptınız?

- Hastanede
- Askerlikte
 - Gezici kan alma ekibine (iş yeri / okul vb yerlere gelen kan toplama ekipleri)
 - Kan toplama aracında
 - Kızılay kan merkezinde

12. İlk kan bağışını yapmanızda hangisi etkili oldu?

- Bir yakınımın ihtiyacı olmuştu
- Kana ihtiyaç olduğunu duydum
- Kan bağışında bulunanlara madalya verilmesi
- Bir yakınım önerdi
- Doktorum sağlığım için kan bağışlamamı önerdi
- Kan merkezi çalışanlarının öneri ve teşvikleri
- Medyadaki yayınlar
- Kan bağışında bulunanlara hediyeler verilmesi
- Verdiğim kanda hastalık (sarılık, AIDS, Frengi) olup olmadığını öğrenmek
- Deprem

13. Sizce ülkemizde hastaların ihtiyacını karşılamak için yeterli miktarda kan bağışı toplanıyor mu?

- Evet
- Hayır

14. Kan bağışlarının yeterli olmadığını düşünüyorsanız, sizce bunun nedeni nedir?

- İnsanlar kan bağışlarken hastalık kapacaklarını düşünüyorlar
- İğne korkusu
- Sağlık kuruluşlarına güven duyulmaması
- Kanların ihtiyaç sahiplerine ücret karşılığında verilmesi
- Kan bağışçılarında kan merkezinde iyi davranılmaması
- Konunun önemi hakkında toplumun bilgisiz olması

15. Sizce ülkemizde kan bağışları nasıl arttırılır?

- Kan bağışında bulunanlara para verilerek
- Kan bağışında bulunanlara ve yakınlarına ihtiyacı olduğunda kan bulma garantisi verilerek
- Toplumunu bilgilendirerek
- Kan bağışçılarında madalya verilmesi ile
- Basın yayın organlarının etkin kullanımı ile
- Kan bağışlayanlara ücretsiz sağlık taraması yapılarak.
- Gezici kan toplama araçlarının arttırılması ile

ÖZGEÇMİŞ

Bireysel Bilgiler

Adı: Eda Ayşe

Soyadı: Tulunay

Doğum yeri tarihi: Ankara 06. 03. 1967

Uyruğu: T. C

Medeni Durumu: Bekar

İletişim adresi ve telefonu: edatulunay@hotmail.com
0 312 3061035

Eğitimi

Almanca

İngilizce

Ünvanları

A. Ü. T. F Parazitoloji Doktorası

Mesleki Deneyim

1989 -1991 yılları arasında Çanakkale İline bağlı Ayvacık Merkez Sağlık Ocağında mecburi hizmetimi yaptım.

1992 yılında Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesi, Gastroenteroloji Departmanında ve Acil Polikliniğinde çalıştım.

1997 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde Parazitoloji Doktorasına başladım.

1997 yılında Ankara İl Özel İdare Kurumunda daire tabibi olarak görev yaptım.

2000 yılında Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesi, Kan Merkezinde Kan Merkezi Doktoru olarak göreve başladım.

2003 yılında Ankara Üniversitesi Parazitoloji Bilim Dalında Doktoramı tamamladım.

2003 yılı Temmuz 2004 yılı Şubat ayları arasında Sağlık Bakanlığı Kan Merkezi ve Transfüzyon Tıbbı kursuna katıldım.

2004 yılından beri Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesi Kan Merkezi Doktoru olarak görevimi sürdürmekteyim.